

สมรรถนะในยุคการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาวิชาชีพครู

Competency in the era of teacher professional students

กิตติยา รัตมีแจ่ม^{1*} รุ่งนภา ตั้งจิตจรเจริญกุล¹ ศิโรจน์ ผลพันธ์²

Kittiya Rutsamejam^{1*}, Rungnapa Tangchitcharoenkul¹, Sirote Pholpuntin²

(Received: February 2, 2023; Revised: February 28, 2023; Accepted: March 27, 2023)

บทคัดย่อ

การพัฒนาการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนจะสำเร็จได้นั้นสมรรถนะของครูเป็นตัวแปรสำคัญ ซึ่งหลายหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องจึงได้กำหนดกรอบสมรรถนะของครูไว้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพที่นักศึกษาวิชาชีพครูต้องถูกประเมินตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติที่ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่กำกับ และประสานให้สถาบันผลิตพัฒนาครูมีความพร้อม ในการพัฒนาสมรรถนะของครูผู้สอนในศตวรรษที่ 21 สมรรถนะเป็นคุณลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายใน ตัวบุคคลซึ่งมาจากความรู้ ทักษะ แรงจูงใจ ทศนคติ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ให้สร้างผลงานตามเกณฑ์ มาตรฐานในงานที่ตนรับผิดชอบ สมรรถนะครูจึงจำเป็นต่อการปฏิบัติวิชาชีพครูให้บรรลุอย่างมี ประสิทธิภาพตามความต้องการขององค์การทางการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา และคณะกรรมการ ครูสภาได้กำหนดรายละเอียดของสมรรถนะตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ทั้งนี้เพื่อ ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาให้การรับรองปริญญา และประกาศนียบัตรทางการศึกษาเพื่อการ ประกอบวิชาชีพครูของสถาบันต่าง ๆ ที่เสนอให้ครูสภารับรองตั้งแต่ปีการศึกษา 2562 เป็นต้นไป ผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศต้องผ่านการทดสอบ และ ประเมินสมรรถนะทางวิชาชีพครู สมรรถนะวิชาชีพครูจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพครูให้มี ความรู้ ความสามารถ และให้ความสำคัญแก่กระบวนการเรียนการสอนควบคู่กับการปลูกฝัง ด้านคุณธรรม จริยธรรม และทักษะวิชาชีพ รวมถึงประเมินผลในทุกมิติ จึงต้องมีสมรรถนะที่เกี่ยวข้อง กับวิชาชีพครูเพื่อสอดคล้องกับยุคการเปลี่ยนแปลงของนักศึกษาวิชาชีพครูที่เน้นสมรรถนะเป็นฐาน ในการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลมิใช่เน้นหลักสูตรอิงมาตรฐานเช่นแต่เดิม

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

¹Graduate School, Suan Dusit University

²มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

²Suan Dusit University

*Corresponding author. E-mail: rsd41@hotmail.com

คำสำคัญ: สมรรถนะ นักศึกษาวิชาชีพครู

Abstract

The competency of teachers is vital for the development of education and the quality of learners; therefore, the educational institutes have set a framework of teachers' competencies to develop and evaluate student teachers' competencies as stated in the Thailand National Education Act, B.E. 2542 that the relevant organizations must supervise and cooperate with the educational institutions to prompt the development of student teachers' competencies in the 21st century. Competency means hidden attributes of individuals as a result of knowledge, skills, motivations, attitudes, and other attributes that enable individuals to produce benchmark results in their responsible work. Thus, teachers' competencies are essential for the effective practice of the teaching profession to meet the requirements of educational organizations in the education reform era. Also, Teachers Council of Thailand Board issued the announcement to define the details of competencies as the standard of knowledge and experience to practice the teaching profession. Thereby, it can be used as a criterion for accreditation of the degree or educational certificates for teaching profession which various institutions propose the Teachers Council to certify from the academic year 2019 onwards. Applicants for teachers' licenses, both Thai and foreign teachers must pass the test and evaluation of teachers' competencies. Therefore, teachers' competencies are vital to develop qualities of teachers to be knowledgeable, competent, and to emphasis on the teaching-learning process along with the cultivation of morality, ethics and professional skills. Admittedly, the evaluation of all dimensions must involve teachers' competencies to be in line with the changing era which emphasizes competencies as the basis for teaching and learning management and assessment, unlike focusing on the standard-based curriculum as before.

Keywords: Competency, Student Teachers

บทนำ

หลักสูตรการผลิตครูไทยในปัจจุบันมีระบบและรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครูดังรายงานผลการศึกษาลำดับงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2558) ที่พบปัญหาและอุปสรรคการผลิตครูในภาพรวมที่ผ่านมามากหลายประการ ตรีนุช เทียนทอง (2566) กล่าวถึงการพัฒนาครูในปัจจุบันไว้ว่าเป็นหนึ่งในแผนยุทธศาสตร์ชาติเพราะอาชีพครูนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งแต่วันนี้ต้องยอมรับว่าโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จะทำอย่างไรให้การศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนเพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถอยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้ ครูเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษา เช่น ที่ผ่านมามักจะพูดว่าต้องเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 แต่การจะเปลี่ยนโดยฉับพลันนั้นอาจทำได้ไม่ได้ จึงต้องกลับมามองที่หน่วยผลิตครูซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏถือเป็นหน่วยใหญ่ในการผลิตครูทั้ง 38 แห่งจึงได้จัดทำโมเดลผลิตบัณฑิตครู (PTRU Model : Professional Teacher of Rajabhat University) โดยกำหนดสมรรถนะบัณฑิตราชภัฏไว้ 17 สมรรถนะ ได้แก่ 1) ปฏิบัติงานครูอย่างมืออาชีพ 2) ภาวะผู้นำและสัมพันธชุมชน 3) บริหารจัดการชั้นเรียน 4) ทำงานเป็นทีม 5) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 6) สื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ 7) บุคลิกภาพความเป็นครูและทัศนคติในการปรับตัว 8) จิตอาสา จิตสาธารณะ 9) ศิลปะการใช้สื่อ 10) อำนวยความสะดวกเรียนรู้ 11) วัดและประเมิน 12) ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 13) ออกแบบและพัฒนาหลักสูตร 14) เป็นพลเมืองดี 15) บูรณาการศาสตร์สู่การสอน 16) นวัตกรรมทางการศึกษา 17) จิตวิญญาณความเป็นครู ทั้ง 17 โมเดลนี้ถือเป็นแกนกลางที่ให้มหาวิทยาลัยราชภัฏแต่ละแห่งนำโมเดลนี้ไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของตน และจากที่ครูสภาได้ทำการตรวจสอบโมเดลผลิตบัณฑิตครู จำนวน 17 สมรรถนะในเบื้องต้น พบว่า เป็นไปตามข้อบังคับครูสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ทุกด้านในส่วนของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้น วิจารย์ พานิช (2555) ได้สรุปปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และการสื่อสารทำให้นักการศึกษาหันมาให้ความสนใจและได้กำหนดทักษะของผู้เรียนและผู้สอนในศตวรรษที่ 21 ว่าครูยุคใหม่ต้องจัดองค์ความรู้ให้เกิดกับการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ปฏิบัติงานหรือกิจกรรมวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ การกำกับครูให้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่และพัฒนาตนเองไปด้วยนั้น “สมรรถนะ” จึงมีส่วนสำคัญที่นำมาใช้ในการประเมินให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดไว้ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เพราะทุกวันนี้องค์ความรู้ต่าง ๆ ไม่ได้หยุดนิ่ง ครูจึงจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการเรียนการสอนแบบ Active learning ดึงความรู้ต่าง ๆ นอกห้องเรียนมาประยุกต์ใช้ในการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษายุคปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

ในบริบทของการทำงานสมรรถนะของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกต่อการทำงาน และเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จขององค์กรต่าง ๆ ได้ดีกว่าระดับการศึกษาหรือเซอร์วิสเซียมของบุคคล ทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือทรัพยากรบุคคลในปัจจุบันเน้นการพัฒนาสมรรถนะเป็นฐาน ดังนั้นความสำเร็จของการสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจะต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาสมรรถนะของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้อุทิศต่อการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนการทำงาน McClelland (1993) ให้แนวคิดด้านสมรรถนะ ไว้ว่าสมรรถนะเกี่ยวกับความเข้าใจข้อแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานไม่ใช้การทดสอบด้วยแบบทดสอบความถนัดหลัก แนวคิดของ David McClelland กล่าวถึง องค์ประกอบของสมรรถนะ 5 ส่วน คือ 1) ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้เฉพาะในเรื่องที่ต้องรู้ เป็นความรู้ที่เป็นสาระสำคัญ เช่น ความรู้ด้านเครื่องยนต์ 2) ทักษะ (Skill) คือ สิ่งที่ต้องการให้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะทางคอมพิวเตอร์ ทักษะทางการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น ทักษะที่เกิดขึ้นนั้นมาจากพื้นฐานทางความรู้ และสามารถปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว 3) บทบาททางสังคม (Social role) หมายถึง สิ่งที่บุคคลต้องการสื่อให้บุคคลอื่นในสังคมเห็นว่าตัวเขามีบทบาทอย่างไรต่อสังคม เช่น ชอบช่วยเหลือผู้อื่น 4) ภาพพจน์หรือมโนทัศน์เกี่ยวกับตัวเอง (Self-image) หมายถึง ภาพพจน์หรือมโนทัศน์ที่บุคคลมองตัวเองว่าเป็นอย่างไร เช่น เป็นผู้นำ เป็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นศิลปิน เป็นต้น 5) แรงจูงใจ/เจตนา (Motive/Attitude) เป็นแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน ซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายหรือมุ่งสู่ความสำเร็จ เป็นต้น พนา จินดาศรี (2557) และ Boyatzis (1982) กล่าวไว้สอดคล้องกันในเรื่องของสมรรถนะว่าเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่เหมาะสมกับบทบาททางการทำงาน และสามารถผลิตผลงานที่มีประสิทธิภาพเพราะสมรรถนะเป็นคุณลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคล ซึ่งจะเป็นตัวผลักดันให้บุคคลนั้น ๆ สามารถสร้างผลการปฏิบัติงานที่ตนรับรองให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

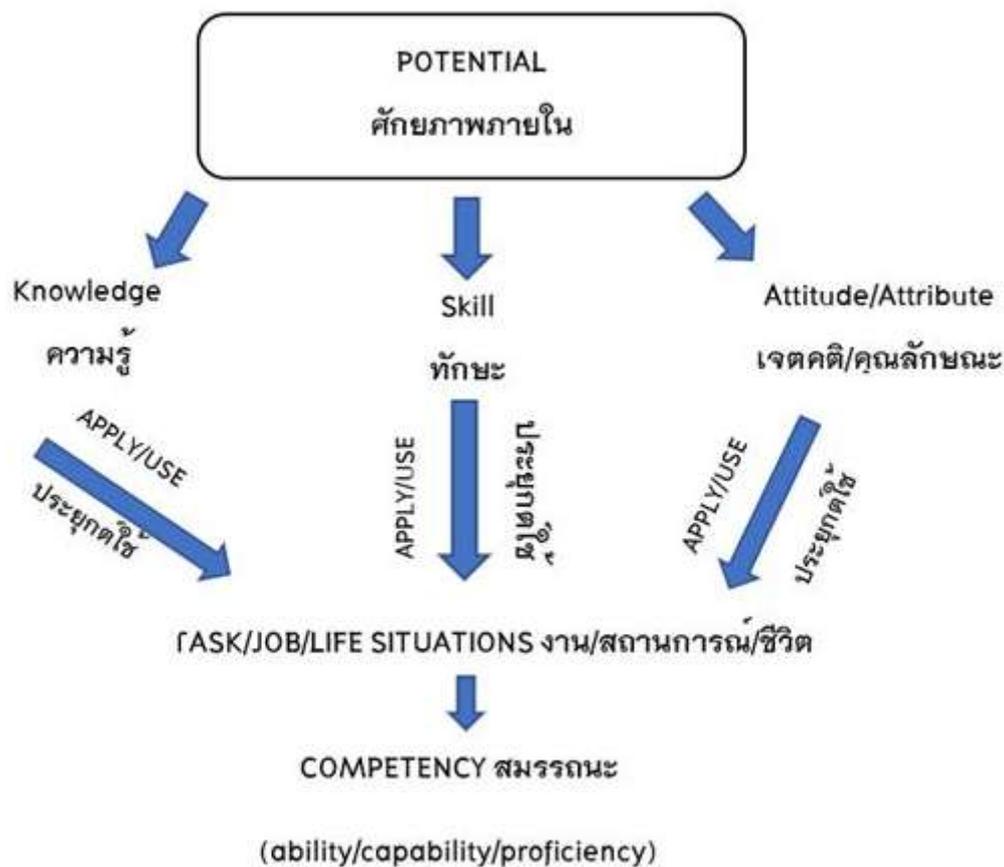
วิโพธิ์ วัฒนานิมิตกุล (2563) ให้แนวคิดเกี่ยวกับ หลักสูตรอิงสมรรถนะ (Competency-Based curriculum) ไว้ว่า เป็นหลักสูตรที่ยึดความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้เป็นหลัก เพื่อประกันว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะ และความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามที่ต้องการ สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะ และ/หรือพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลงานได้ องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรอิงสมรรถนะ คือ “มาตรฐานสมรรถนะ (Competency standards)” เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะขั้นต่ำที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ การนำแนวคิด “หลักสูตรอิงสมรรถนะ” มาใช้ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต 4 ปี โดยแบ่งสมรรถนะเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. สมรรถนะหลัก เช่น สมรรถนะหลัก ที่ 1 ทักษะการฟัง
2. สมรรถนะรอง เช่น สมรรถนะรอง ที่ 1.1 ความเข้าใจในการฟัง
3. สมรรถนะย่อย เช่น สมรรถนะย่อยที่ 1.1.1 สามารถเข้าใจสิ่งที่ผู้พูดพูดตอบสนองความต้องการทันที ในกรณีผู้พูด พูดอย่างช้า ๆ และชัดเจน

ขณะเดียวกันการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการบ่มเพาะ “บุคลิกภาพ (Character) บัณฑิต” ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 มีความเข้าใจตนเองผู้อื่น และสังคมเน้นการบูรณาการหมวดวิชาศึกษาทั่วไปสอดแทรก ผสมผสานที่สอดคล้องกลมกลืน และเป็นเนื้อเดียวกันอย่างเป็นระบบกับหมวดวิชาหลักและเฉพาะของวิชาชีพ

บังอร เสรีรัตน์ (2562) สรุปความหมายของสมรรถนะว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่ตนมีอยู่ในการทำงาน หรือการแก้ปัญหาต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จในระดับใดระดับหนึ่งดังภาพแนวคิดเกี่ยวกับ “สมรรถนะ”

ภาพที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

ที่มา: บังอร เสรีรัตน์ (2562)

จากภาพแนวคิดเกี่ยวกับ “สมรรถนะ” แสดงถึงพฤติกรรมกรปฏิบัติที่สามารถวัดและประเมินผลได้ สมรรถนะจึงเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะและความสามารถอื่น ๆ ที่ช่วยให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน

กล่าวโดยสรุป สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในของปัจเจกบุคคล อันเป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ แรงจูงใจ ทศนคติ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้ตามเกณฑ์มาตรฐานในงานที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งคุณลักษณะที่ซ่อนอยู่นี้จะเป็นที่ประจักษ์หากปรากฏอยู่ในพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความสามารรถ และเจตคติในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถนะจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติวิชาชีพครูให้บรรลุอย่างมีประสิทธิภาพตามความต้องการขององค์การทางการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา

สมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานวิชาชีพครู

ตามที่คุรุสภาได้แก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพในส่วนของมาตรฐานวิชาชีพครูด้านมาตรฐานความรู้ และประสบการณ์วิชาชีพ และมาตรฐานการปฏิบัติงาน เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และทิศทางการศึกษาของชาติ โดยออกเป็นราชกิจจานุเบกษา (2563) ที่ประกาศรายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้ออกประกาศดังกล่าวเพื่อกำหนดรายละเอียดของมาตรฐานความรู้ และประสบการณ์วิชาชีพครูตามข้อบังคับต่าง ๆ ไว้นั้นก็เพราะต้องการให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งประกอบด้วย สาระความรู้ รวมไปถึงวิธีการประเมินที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์เพื่อให้ได้ใบประกอบวิชาชีพไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือชาวต่างประเทศก็จะมีเกณฑ์หรือมาตรฐานที่เท่าเทียมกันเพราะต้องผ่านกระบวนการและการทดสอบสมรรถนะจากการฝึกประสบการณ์ที่มีการวัดสมรรถนะในแบบเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ดำเนินการเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูมาโดยลำดับ มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้ประกอบการวิชาชีพครูจึงกำหนดให้เป็นวิชาชีพควบคุมทางการศึกษาตั้งแต่วิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา (ตามที่ประกาศกำหนดในกฎกระทรวง) ที่ต้องการให้ผู้รับบริการจะมีความมั่นใจได้ว่าผู้ที่จะไปประกอบวิชาชีพครูต่อไปนั้นเป็นผู้มีความรู้ มีความสามารถเหมาะสมเป็นที่ยอมรับ และผ่านการประเมินสมรรถนะด้านต่าง ๆ มีความสามารถที่จะจัดการเรียนการสอนและปฏิบัติหน้าที่ตามสายงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิพิธัญญู วัฒนานิรมิตกุล (2563) แบ่งสมรรถนะเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก (Core competency) คือ สมรรถนะที่ทำหน้าที่หลักทางการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ส่งผลต่อการทำงานให้สำเร็จมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายผู้เรียนเรียนรู้สาระต่าง ๆ ได้ดีขึ้นลึกซึ้งขึ้น เป็นสมรรถนะข้ามวิชา หรือคร่อมวิชา กล่าวคือ เป็น “Content free” ไม่เกาะติดเนื้อหาหรือไม่ขัดกับเนื้อหา เช่น สมรรถนะการคิดขั้นสูง

2. สมรรถนะเฉพาะ (Specific competency) คือ สมรรถนะของบุคคลซึ่งจำเป็นสำหรับวิชานั้น ๆ ทำให้แต่ละคนมีลักษณะเฉพาะตัวที่ไม่เหมือนกันจึงส่งผลให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคลขึ้น เช่น สมรรถนะด้านการพูดในที่สาธารณะของวิชาภาษาไทย ซึ่งกำหนดเป้าหมายไว้ดังเช่น

2.1 สมรรถนะเชิงความรู้ (Cognitive competencies) หมายถึง ความรู้เฉพาะความเข้าใจ และ สิ่งที่ต้องตระหนักถึง

2.2 สมรรถนะเชิงเจตคติ (Affective competencies) จะเกี่ยวข้องกับค่านิยม เจตคติ ความสนใจ และสุนทรีย์ที่ผู้เรียนจะแสดงออกในการปฏิบัติของตน

2.3 สมรรถนะเชิงปฏิบัติการ (Performance competencies) เป็นพฤติกรรมการแสดงออก ที่เน้นทักษะปฏิบัติที่แสดงให้เห็นว่ามีการลงมือกระทำจริง ๆ สมรรถนะเชิงปฏิบัติการนี้มักจะสืบเนื่อง ต่อมาจากสมรรถนะเชิงความรู้

2.4 สมรรถนะเชิงผลผลิต (Consequence or product competencies) เป็นสมรรถนะที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถของการกระทำเพื่อเปลี่ยนอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทำให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา หรือการทำงานในอาชีพได้ประสบผลสำเร็จ

2.5 สมรรถนะเชิงแสดงออก (Exploratory or expressive competencies) เป็นความสามารถ ที่แสดงถึงการนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ เพื่อพัฒนาผลงานหรือให้หาประสบการณ์ที่แปลก ออกไปอย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่าสมรรถนะ มีทั้งสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน ซึ่งในแต่ละสมรรถนะ จะสะท้อนให้เห็นความรู้ ความสามารถ ทักษะ และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพ ถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยมีการวางแผน กำหนดเป้าหมายติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน และปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานอย่างต่อเนื่อง

สมรรถนะวิชาชีพครู

เนื่องจากหลักเกณฑ์การรับรองปริญญา กำหนดให้หลักสูตรผลิตครูจะต้องปรากฏคำอธิบาย รายวิชาวิชาชีพและการปฏิบัติการสอนในหลักสูตรตามองค์ประกอบมาตรฐานความรู้สาระความรู้ และสมรรถนะในแต่ละมาตรฐานความรู้ และมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพที่ครูสภากำหนด จึงมีข้อเสนอเชิงนโยบายจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพให้มีความชัดเจน ซึ่งหนึ่งใน มาตรฐานที่ต้องการกำหนดให้ชัดเจนคือสมรรถนะ เพราะหากสมรรถนะชัดเจนก็จะนำไปสู่การ ออกแบบหลักสูตร การผลิตครู การพัฒนาครู หรือพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาได้ชัดเจนและมีทิศทาง ที่แน่นอน ทองแก้ว (2556) กล่าวถึงสาระของมาตรฐานวิชาชีพว่ามาตรฐานวิชาชีพนั้นพึงครอบคลุม ขอบเขต (Domain) ของมาตรฐานวิชาชีพที่พึงประสงค์ได้แก่

1. ด้านความรู้ทางวิชาชีพ (Professional knowledge) ทั้งความรู้ในเนื้อหาวิชา (Content knowledge) ความรู้ในศาสตร์การสอน (Pedagogical knowledge) และความรู้ในการบูรณาการเนื้อหา กับวิธีสอน (Pedagogical content knowledge)

2. ด้านการปฏิบัติทางวิชาชีพ (Professional practice)

3. ด้านคุณลักษณะ คุณสมบัติและค่านิยมทางวิชาชีพ (Professional valued and attributes)

จากข้อเสนอเชิงนโยบายจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพดังกล่าว สำนักงาน เลขาธิการคุรุสภาจึงได้ดำเนินงานพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครูด้านที่ 1 มาตรฐานความรู้วิชาชีพครู เพื่อให้สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงนโยบายฯ บริบทการศึกษาในปัจจุบันและทิศทางในอนาคต รวมทั้ง สอดคล้องกับกรอบสมรรถนะวิชาชีพครูในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมาตรฐานวิชาชีพครูของ ประเทศชั้นนำต่าง ๆ โดยมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. กำหนดตามองค์ประกอบของสมรรถนะ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่มีความสำคัญ จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู

2. เพิ่มองค์ความรู้และแนวปฏิบัติทางวิชาชีพครูที่สอดคล้องกับบริบทความเปลี่ยนแปลงในด้าน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เช่น การประยุกต์ใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน การบูรณาการเนื้อหาและวิธีการสอน การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการ ที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอน โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการคิด การแก้ปัญหา การคิดแบบผู้ประกอบการ และการสร้างสรรค์นวัตกรรมของผู้เรียน ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจและมีพลังเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นพลเมืองตื่นรู้และมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ สังคม เป็นต้น

3. กำหนดโครงสร้างและรายละเอียดของมาตรฐานความรู้วิชาชีพครูฐานสมรรถนะที่ชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรผลิตครู

ดังนั้นมาตรฐานความรู้วิชาชีพครูฐานสมรรถนะนี้ สอดคล้องกับข้อเสนอเชิงนโยบายบริบท การศึกษาในปัจจุบันและทิศทางในอนาคต รวมทั้งสอดคล้องกับกรอบสมรรถนะวิชาชีพครูในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมาตรฐานวิชาชีพครูของประเทศชั้นนำต่าง ๆ โดยมีหลักการสำคัญ นอกจากกำหนดตามองค์ประกอบของสมรรถนะ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่มีความสำคัญ จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครูแล้วยังเพิ่มองค์ความรู้และแนวปฏิบัติทางวิชาชีพครูที่สอดคล้องกับ บริบทความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เช่น การประยุกต์ ใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน การบูรณาการเนื้อหาและวิธีการสอน การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอน โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียน เกิดทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการคิด การแก้ปัญหา การคิดแบบผู้ประกอบการ และการ สร้างสรรค์นวัตกรรมของผู้เรียน ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจและมีพลังเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นพลเมืองดีที่รู้ และมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคม

วนิดา ภูวนารณนุรักษ์ (2552) ได้สังเคราะห์สมรรถนะครูไทยได้ 13 ด้าน คือ ความรู้และการ สื่อสาร การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ สมรรถนะด้านบริหารจัดการชั้นเรียน การวัดและ ประเมินผล การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมทางการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียน การสอน จิตวิทยาสำหรับครู การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณ วิชาชีพ ภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม การพัฒนาตนเองวิชาชีพและพัฒนาครู และการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เช่นเดียวกันกับที่ พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน (2551) ได้สังเคราะห์สมรรถนะ ครูไทยไว้ 16 สมรรถนะ คือ ต้องมีความรู้มีความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การพัฒนา หลักสูตรให้ทันสมัยสอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน ก็จะทำให้ผู้สอนสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้อย่าง หลากหลาย โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และบริหารจัดการชั้นเรียนได้ ขณะเดียวกันครูยังต้องใฝ่รู้ในการ ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล อาจนำไป ต่อยอดได้ถึงกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งมีทั้งหลักจิตวิทยา และการสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชน มีคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ เสริมสร้างภาวะผู้นำและการ ทำงานเป็นทีมมุ่งพัฒนาตนเองและวิชาชีพ และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์

ขณะเดียวกันสมรรถนะครูตามมาตรฐานวิชาชีพจากที่ประกาศของคณะกรรมการคุรุสภา ที่กล่าวไว้ 3 ด้าน คือ ด้านที่ 1 มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ ด้านที่ 2 มาตรฐาน

การปฏิบัติงาน และด้านที่ 3 มาตรฐานการปฏิบัติตน ในส่วนของมาตรฐานด้านความรู้และประสบการณ์วิชาชีพซึ่งเป็นสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูนั้นต้องประกอบด้วย มาตรฐานความรู้ ซึ่งหมายถึงมาตรฐานตั้งแต่ความเป็นครู เรียนรู้ปรัชญาการศึกษา สืบทอดภาษา และวัฒนธรรม นำจิตวิทยาสำหรับครูมาปรับใช้ พัฒนาหลักสูตรมุ่งสู่การจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียน พากเพียรทำการวิจัยเพื่อพัฒนา ศิษยานุวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา มีการวัดผลและประเมินผลที่ดีนำไปสู่การประกันคุณภาพทางการศึกษา ทำงานด้วยหลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณ ซึ่งจะเป็นการปรับเปลี่ยนสมรรถนะของหลักสูตรให้สอดคล้องกับ มาตรฐานความรู้ มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ สาระความรู้ สมรรถนะ และมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพเพื่อมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์สูงสุดของการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษา โดยต้องเริ่มพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูด้านสมรรถนะทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เพื่อที่จะนำไปสู่ทักษะแห่งอนาคตใหม่

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) อธิบายไว้ว่าสมรรถนะความเป็นครู คือ คุณลักษณะของบุคคลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ความสามารถ (Ability) และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (Other characteristics) และเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้ผลงานที่โดดเด่นกว่าคนอื่น ๆ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากแรงผลักดันเบื้องต้น (Motives) อุปนิสัย (Traits) ภาพลักษณ์ภายใน (Self-image) และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (Social role) ที่แตกต่างกันทำให้แสดงพฤติกรรมการทำงานที่ต่างกัน

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน (2551) ได้นำเสนอสมรรถนะความเป็นครูในศตวรรษที่ 21 โดยแปลจากมาตรฐานครูในมลรัฐฟลอริดา (Florida Education Standards Commission) สรุปได้ว่า ครูต้องมีสมรรถนะดังนี้

1. สามารถใช้ยุทธศาสตร์การประเมินอย่างหลากหลาย
2. สามารถใช้เทคนิคการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ
3. สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาตนเองและสถานศึกษา
4. สามารถใช้เทคนิคและยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้นักเรียนคิด
5. สามารถใช้ยุทธศาสตร์การเรียนการสอนที่หลากหลาย
6. มีจรรยาบรรณวิชาชีพครู
7. สามารถจัดสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางการเรียนรู้
8. มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหารายวิชา

9. สามารถสร้างสรรค์บรรยากาศทางการเรียนรู้
10. สามารถวางแผนการสอนและดำเนินการตามแผนได้อย่างหลากหลาย
11. สามารถทำงานร่วมกับเพื่อนครู ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา และ
12. สามารถใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

สมรรถภาพของครูที่กำหนดขึ้นนั้นควรจะครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน สักัญญา ทองนาถ (2555) กล่าวถึงสมรรถนะ 3 ด้านไว้ คือ

1. สมรรถนะด้านความรู้ ความคิด (Cognitive competencies) เป็นความเข้าใจที่มีอยู่พร้อมที่จะแสดงออกได้ โดยไม่ต้องมีการปฏิบัติ เช่น ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาการเรียนรู้ ทฤษฎีพัฒนาการของเด็ก หลักการสอน ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร หรือการวิเคราะห์หลักสูตร เป็นต้น

2. สมรรถนะด้านเจตคติ หรือด้านคุณลักษณะ (Affective competencies) เป็นสมรรถนะเกี่ยวข้องกับค่านิยม เจตคติ ความสนใจ ความเชื่อ ความซาบซึ้ง คุณธรรมจริยธรรม การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ เป็นต้น ซึ่งยากที่จะกำหนดออกมาให้ชัดเจน แต่ก็อาจกำหนดออกมาในลักษณะที่สัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ

3. สมรรถนะด้านการปฏิบัติ/ทักษะความสามารถ (Performance competencies) เป็นสมรรถนะที่ครูแสดงออกมา และสามารถวัดและประเมินได้ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งสมรรถนะด้านนี้จะรวมถึงทักษะเฉพาะต่าง ๆ ของครูในแต่ละแขนงวิชาด้วย เช่น ครูพลศึกษา ครูแนะแนว หรือ ครูเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

สำหรับจุดมุ่งหมายในด้านผลผลิตบัณฑิตครูศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ได้ระบุให้นักศึกษามีสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. สมรรถนะด้านความรู้ คือ ความสามารถของนักศึกษาครู ทางด้านความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะนำไปใช้ในการสอนโดยตรง ความรู้ในวิชาชีพครูที่จะให้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และความรอบรู้อื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของครู

2. สมรรถนะทางด้านเทคนิควิธีสอน คือ ความสามารถของนักศึกษาครูในการนำความรู้ไปปฏิบัติงานในหน้าที่ของครูทั้งทางด้านงานสอน งานกิจการนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ งานพัฒนาตนเอง และงานพัฒนาสังคม

3. สมรรถนะทางด้านคุณลักษณะ คือ ความสามารถของนักศึกษาครูในการพัฒนาตนให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรม จริยธรรม มีความรักศรัทธาในอาชีพครู มีความตระหนักในคุณค่าของการดำรงรักษา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ และให้มีจิตสำนึกในการพัฒนาสังคมหรือชุมชน

การจัดการเรียนการสอนให้เกิดสมรรถนะกับผู้เรียน วิไพภูมย์ วัฒนานิมิตกุล (2563) กล่าวว่า มีแนวทางส่งเสริมคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาว่าคุณลักษณะ และ/หรือ พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะซึ่งในที่นี้จำแนกออกเป็น 4 มิติคือ

1. ออกแบบ/วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
2. ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้
3. สร้างบรรยากาศ/สนับสนุนการเรียนรู้
4. วัดและประเมินผลการเรียนรู้

สรุปได้ว่าสมรรถนะวิชาชีพครูจะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพครูให้มีความรู้ ความสามารถ และให้ความสำคัญแก่กระบวนการเรียนการสอนควบคู่กับการปลูกฝังด้าน คุณธรรม จริยธรรม และทักษะวิชาชีพ รวมถึงการประเมินผลในทุกมิติมีสมรรถนะที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู ประกอบด้วย เช่น การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาทางวิชาการ การพัฒนาสถานศึกษา สร้างบรรยากาศ มีการวัดผลประเมินผล และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

การประเมินสมรรถนะ

ผู้ที่เป็นครูต้องมีสมรรถนะที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาของเด็กและเยาวชนรวมทั้งประชาชน ทั่วไปโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม ชุมชน ได้อย่าง บูรณาการและสอดคล้องมีความรู้ความเข้าใจในมาตรฐานการศึกษา มีความมุ่งมั่นในการพัฒนา นักเรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต มีความตระหนักและมีความสามารถในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ที่มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ภายใต้มาตรฐานคุณภาพวิชาชีพครู และจรรยาบรรณวิชาชีพครู สอดคล้องกับรูปแบบ การประเมินสมรรถนะตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2556 ที่ต้องการให้ผู้ที่จะ ประกอบวิชาชีพครูต้องมีสมรรถนะ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะของครูที่จำเป็น ต่อการปฏิบัติงานในวิชาชีพครู ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการ ปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะ ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ครูต้องปรับบทบาทของตนให้เข้ากับสภาพปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการคำนึงถึงลักษณะผู้เรียนใหม่ การปรับเนื้อหาใหม่ และการปรับกระบวนการเรียน การสอนใหม่ แต่เป็นกระบวนการทางปัญญาที่มีความสมดุลด้วยคุณธรรม และความรับผิดชอบ สมดุล ด้วยตนเองและส่วนรวม สมดุลด้วยผลประโยชน์ของประเทศชาติและประเทศเพื่อนบ้าน และสมดุลด้วย

การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและความคิดความถูกต้องในระยะยาวเป็นหลักสำคัญ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาครูและเตรียมครูที่จะเข้าสู่วิชาชีพ ให้มีสมรรถนะสูง เพราะครูต้องพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาครู คือการเสริมสร้างและปลูกฝังเจตคติที่ดี และถูกต้องในการเป็นครูมืออาชีพ การสร้างและสนับสนุนกิจกรรมที่ส่งผลให้ครูมีองค์ความรู้และทักษะในการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งส่งเสริมให้มีระบบการสนับสนุนให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ ครูจึงเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษา คุณภาพของครูจึงมีความสำคัญ เพราะครูที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อผู้เรียนที่มีคุณภาพ ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข คุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน

Fly and Miltner (2000) กล่าวถึงการประเมินสมรรถนะมีด้วยกัน 4 วิธี ดังนี้

1. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีประเมินสมรรถนะโดยการสังเกตการปฏิบัติงานประจำวัน ถ้าบุคลากรปฏิบัติงานได้สำเร็จไม่มีข้อผิดพลาดก็สรุปได้ว่าเป็นผู้มีสมรรถนะ การประเมินสมรรถนะด้วยวิธีการสังเกต นอกจากเป็นวิธีที่ผู้ประเมินสามารถประเมินด้วยตนเองและได้เห็นสมรรถนะที่แท้จริง ในขณะที่ปฏิบัติงานของผู้ถูกประเมินแล้ว นับว่าเป็นการพัฒนาการกระจายอำนาจในการประเมิน การปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงาน และกระตุ้นให้มีความกระตือรือร้นแสวงหาสิ่งที่จะช่วยให้สมรรถนะในการปฏิบัติงานมากขึ้น
2. การทดสอบ (Competency testing) เป็นการประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการ มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ ส่งเสริมสมรรถนะที่เหมาะสมถูกต้องตามมาตรฐานและเป็นข้อมูลในการประเมินการปฏิบัติการวิชาชีพ
3. การจำลองสถานการณ์ (Simulation) การประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานบางครั้งไม่สามารถกระทำได้โดยตรง ดังนั้นการจำลองสถานการณ์จึงเป็นวิธีการที่เหมาะสมในการประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้ยาก
4. การประเมินตนเอง (Self-reports) เป็นการประเมินของแต่ละบุคคลเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ หรือความสามารถของตนเอง การประเมินวิธีนี้เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพเพื่อใช้เป็นแนวทาง ในการจัดการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาสมรรถนะต่อไป การประเมินวิธีนี้เป็นกระตุ้นให้ผู้ประเมินตระหนักถึงความซื่อสัตย์ต่อตนเอง รับผิดชอบต่อจำกัด หรือความต้องการการเรียนรู้ของตนเอง

บั้งอร เสรีรัตน์ (2562) ให้หลักการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ (Competency-based assessment) ไว้ว่าการวัดสมรรถนะเป็นการช่วยให้เห็นความสามารถที่เป็นองค์รวมของผู้เรียนโดยครูทำการทดสอบพฤติกรรมการปฏิบัติ (Performance assessment) ของผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด (Performance criteria) การวัดเน้นการประเมินองค์รวมของสมรรถนะด้วยเครื่องมือประเมินตามความเหมาะสมและประเมินผู้เรียนพร้อมที่จะรับการประเมิน หากประเมินผ่านผู้เรียนจะสามารถก้าวสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ขั้นต่อไปได้ หากยังไม่ผ่านผู้เรียนจะได้รับการสอนซ่อมเสริม จนกระทั่งบรรลุผล ผู้เรียนแต่ละคนจะก้าวหน้าไปตามความสามารถของตนอาจก้าวหน้าไปได้เร็วในบางสาระ และอาจไปได้ช้าในบางสาระตามความถนัดของตนซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. มุ่งวัดสมรรถนะอันเป็นองค์ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ไม่ใช่เวลามากกับการสอบวัดตามตัวชี้วัดจำนวนมาก
2. วัดจากพฤติกรรม/การกระทำ/การปฏิบัติที่แสดงออกความสามารถในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ตามเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance criteria) ที่กำหนดเป็นการวัดอิงเกณฑ์ มีใช้องค์กลุ่มและมีหลักฐานการปฏิบัติ (Evidence) ใช้ตรวจสอบได้
3. ใช้การประเมินตามสภาพจริง (Authentic assessment) จากสิ่งที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง และความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน เช่น การประเมินจากการปฏิบัติ (Performance assessment) หรือการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio assessment) รวมถึงการประเมินตนเอง (Student self-assessment) และการประเมินโดยเพื่อน (Peer assessment)
4. ใช้สถานการณ์เป็นฐาน เพื่อให้เห็นกระบวนการวัดและประเมินผลให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด และประเมินได้หลายประเด็นในสถานการณ์เดียวกัน มีความหลากหลายในการประเมินให้ถูกต้องแม่นยำมากที่สุด
5. ผู้เรียนต้องถูกประเมินตามกระบวนการของการวัดขั้นของสมรรถนะที่กำหนดหากไม่ผ่านจะต้องได้รับการซ่อมเสริมจนกระทั่งผ่านจึงจะก้าวไปสู่ลำดับขั้นต่อไป
6. การรายงานผล เป็นการให้ข้อมูลด้านพัฒนาการไปตามความสามารถของผู้เรียนเองตามลำดับขั้นที่ผู้เรียนทำได้จากเกณฑ์สมรรถนะที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่าการประเมินสมรรถนะนั้นมีประโยชน์มากเพราะจะทำให้ทราบระดับสมรรถนะของตนเอง เพื่อนำมาพัฒนาตนเองให้ดีและเหมาะสมยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เจตคติในการทำงาน ทำให้เห็นประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานมากขึ้นทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง พัฒนางานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นได้

สมรรถนะครูในยุคการเปลี่ยนแปลง

สถาบันผลิตครูสามารถนำสมรรถนะของครูในศตวรรษที่ 21 ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับหลักสูตรให้เป็นหลักสูตรเน้นสมรรถนะ โดยการกำหนดสมรรถนะของครูให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ของหมวดวิชาชีพครู และหมวดวิชาเอก และกำหนดสมรรถนะแกนกลางของการศึกษายุค 4.0 ให้เป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ของรายวิชา นอกจากนี้ผู้สอนควรสอดแทรกและประเมินสมรรถนะเหล่านี้ทั้งในรายวิชาต่าง ๆ และการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาสามารถนำสมรรถนะของครู ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับบริบทของสถาบัน เพราะการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาวิชาชีพครูนับเป็นประเด็นสำคัญก่อนที่คนกลุ่มนี้จะไปสู่ครูมืออาชีพในอนาคต การพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กำหนดไว้ในแผนการดำเนินงานทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และนวัตกรรม 4 ด้าน ได้แก่ การคิดนอกกรอบ และต่อยอดเป็นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแก้ปัญหาเองได้ การสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ จึงจำเป็นต้องยกระดับคุณภาพการศึกษาโดยปรับเปลี่ยนการเรียนรู้จากเดิมที่เคยเน้นเนื้อหาวิชาเป็นการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะ และความฉลาดรู้ของนักเรียนมากกว่าที่จะเน้นให้เกิดการพัฒนาความรู้แต่เพียงอย่างเดียว เพราะความฉลาดรู้และสมรรถนะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนไทยที่ต้องมี เพื่อเป็นทักษะพื้นฐานในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน ทำให้คนในสังคมมีทักษะ และเจตคติที่ต่างไปจากเดิม ตลอดจนความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้การเข้าถึงความรู้ทำได้ง่ายขึ้น ดังนั้น การเรียนรู้จึงต้องปรับรูปแบบจากเดิมที่เคยเน้นถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ ไปสู่รูปแบบการมุ่งเน้นใช้ฐานความรู้ และระบบความคิดที่บูรณาการและเชื่อมโยงความรู้สู่ชีวิตประจำวัน เช่น ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และการตั้งคำถาม ความรู้ด้านคณิตศาสตร์ ระบบการคิดเหตุผล และการหาความสัมพันธ์ ความเข้าใจ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อหล่อหลอมผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ และความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดการสร้างรายได้ รวมถึงการเรียนรู้ด้านวิชาชีพ และทักษะชีวิต โดยครูยุคใหม่จะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากครูผู้สอน เป็นโค้ช หรือ ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ ทำหน้าที่กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ ให้คำปรึกษา ชี้แนะวิธีการเรียนรู้ วิธีคิดที่สามารถบูรณาการความรู้ และเชื่อมโยงความรู้สู่ชีวิตประจำวันให้แก่ผู้เรียน

บทสรุป

กล่าวโดยสรุป สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในของแต่ละบุคคลอันเป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ แรงจูงใจ ทัศนคติ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้ตามเกณฑ์มาตรฐานในงานที่ตนรับผิดชอบ ซึ่งคุณลักษณะที่ซ่อนอยู่นี้จะเป็นที่ประจักษ์หากปรากฏอยู่ในพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความสามารถ และเจตคติในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถนะครูจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติวิชาชีพครูให้บรรลุอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการในการเปลี่ยนแปลงระบบทางการศึกษาในหลากหลายด้าน หลายมิติ ยุคปฏิรูปการศึกษานี้วิชาชีพครูจึงได้รับการพัฒนาจากการกำหนดเป็นหลักเกณฑ์หรือกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการคัดเลือก แสดงให้เห็นว่า บริบททางการศึกษาที่เปลี่ยนไปไปทำให้นักศึกษาระดับมัธยมศึกษา กลุ่มผู้ผลิต รวมไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องลุกขึ้นมาปรับตนเองปรับแนวคิดให้ มีความชัดเจน และทำให้เห็นว่าแนวทางดังกล่าวต้องการมุ่งเน้นให้สถาบันอุดมศึกษามีการบริหารจัดการที่ดีเพื่อนำไปสู่การผลิตบัณฑิตวิชาชีพที่มีคุณภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาในยุคการเปลี่ยนแปลงต้องมีการพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ด้านการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพครูควรส่งเสริมให้เป็นผู้นำ ควรส่งเสริมให้นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาให้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนางานตามเป้าหมายและครอบคลุมงานทุกฝ่ายอย่างทั่วถึง ขณะที่มีโอกาสได้ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พัฒนาตนเองให้มีความสามารถอย่างสร้างสรรค์ ปฏิบัติงานในสถานศึกษาตามความรู้เพื่อใ้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดี นอกจากนี้ยังต้องพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมสมรรถนะตนเองในการจัดการเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพราะสมรรถนะครูในยุคของการเปลี่ยนแปลงนั้น การคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาครู สมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้นั้นประกอบด้วย การบูรณาการสาระความรู้ ผนวกวิธีการสอน และเทคโนโลยี โลกในยุคปัจจุบันได้หมุนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคของเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based economy) ดังนั้นการพัฒนานวัตกรรมจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาสร้างจุดยืนที่เข้มแข็งมีสมรรถนะในตนเองพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

รายการอ้างอิง

- ตรีสุข เทียนทอง. (2566). “กลุ่มมรรคา.38 แห่งเปิดโมเดลพัฒนาครูฐานสมรรถนะ”. สืบค้นจาก <https://www.dailynews.co.th/news/1996231/>
- เทียน ทองแก้ว. (2556). *สมรรถนะ (Competency): หลักการและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- บังอร เสรีรัตน์. (2562). *บรรยายพิเศษ โครงการ พัฒนาระบบบริหารจัดการด้านการประกันคุณภาพ การศึกษา : มหกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนการสอน ครั้งที่ 3 “การเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน” 22 พฤษภาคม 2562*. ณ ห้องประชุมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- พนา จินดาตรี. (2557). *การศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ในบทความวิชาการวิจัย (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สมาคมวิจัย สถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *คู่มือการประเมินสมรรถนะครู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน. (2551). *สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิก.
- มาตรฐานความรู้วิชาชีพครูฐานสมรรถนะของคุรุสภา. (2561). *ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง สาระความรู้ สมรรถนะ และประสบการณ์วิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพครู*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2563). *ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้ และประสบการณ์วิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*. สืบค้นจาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2563/E/109/T_0010.PDF.
- วนิดา ภูวนารณรักษ์. (2552). *สมรรถนะครูไทย. วารสารรามคำแหง*, 26(5), 61-71.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *องค์แห่งการเรียนรู้และการจัดการความรู้*. กรุงเทพฯ: ตถาตาพับบลิเคชัน.
- วิไพภูฏ วัฒนานิมิตกุล. (2563). *บอกเล่าสาระสำคัญในการปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานระดับอุดมศึกษา และ มคอ. : ปรับประยุกต์สู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). *นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สุกัญญา ทองนาค. (2555). การพัฒนาแบบทดสอบสมรรถนะนักศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพครูแบบ
พหุมิติที่มีการตรวจให้คะแนนแบบพหุวิภาค (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต).
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Boyatzis, R.E. (1982). *The Competent Manager: A Model for Effective Performance*. New York:
John Wiley & Son.
- Fey, M. K., & Miltner, R. S. (2000). A competency-based orientation program for new graduate
nurses. *Journal of Nursing Administration*, 30(3), 126–132.
- McClelland, D.C. (1993). Testing for Competence rather than for Intelligence. *American Psychologist*,
28(1), 1–14.